

DE TOEKOMST VAN DE INTENSIEVE VEEHOUDERIJ

PLAN-MER IN HET BUITENGEBIED

Het bieden van ontwikkelingsruimte voor veehouderijbedrijven is een belangrijke reden voor de plan-m.e.r.-plicht bij besluiten over structuurvisies en bestemmingsplannen voor het buitengebied. Zelfs de kleinste ontwikkelingsruimte (zoals de 'gebruikelijke' uitbreidingsmogelijkheid van het bouwperceel met enkele procenten) kan in veel gebieden al leiden tot een kleine toename aan stikstofdepositie op Natura 2000-gebieden en dus de verplichting van een plan-m.e.r.-procedure. De vraag is echter: kan plan-m.e.r. een wezenlijke bijdrage leveren aan de discussie en besluitvorming over de toekomst van de intensieve veehouderij?

Paul Hartskeerl, Henk Ullibroeck en Leo Lamers

Het vaststellen van dergelijke bestemmingsplannen voor het buitengebied is vandaag de dag geen sinecure. Naast de natuureffecten maken steeds meer burgers zich zorgen over de gezondheidsrisico's nabij veehouderijen, aantasting van het landschap, hinder door geur of geluid en toename van verkeersoverlast. Vooral in en rond reconstructiegebieden zijn dergelijke effecten soms groot.

Ondanks het feit dat het fenomeen plan-MER door veel lokale bestuurders in eerste instantie wordt ervaren als een hinderlijke tussenstap, blijkt een goed, toegankelijk plan-MER een wezenlijke bijdrage te kunnen leveren aan de discussie en besluitvorming over de toekomst van de intensieve veehouderij. Essentieel in de aanpak is het goed in beeld brengen van de feitelijke ontwikkelingsmogelijkheden van de intensieve veehouderij, de huidige en te verwachten milieubelasting en de gemeentelijke sturingsmogelijkheden. Dit alles op basis van een gedegen analyse van de doorwerking van de milieunormen, het ruimtelijk beleid en de trendmatige ontwikkelingen in de sector. Dit artikel laat enkele recente voorbeelden zien van dergelijke plan-m.e.r.-projecten en de wijze waarop analyses kunnen worden gepresenteerd.

Analyse milieuruimte

Een goed plan-MER begint en staat of valt met een goede analyse van de

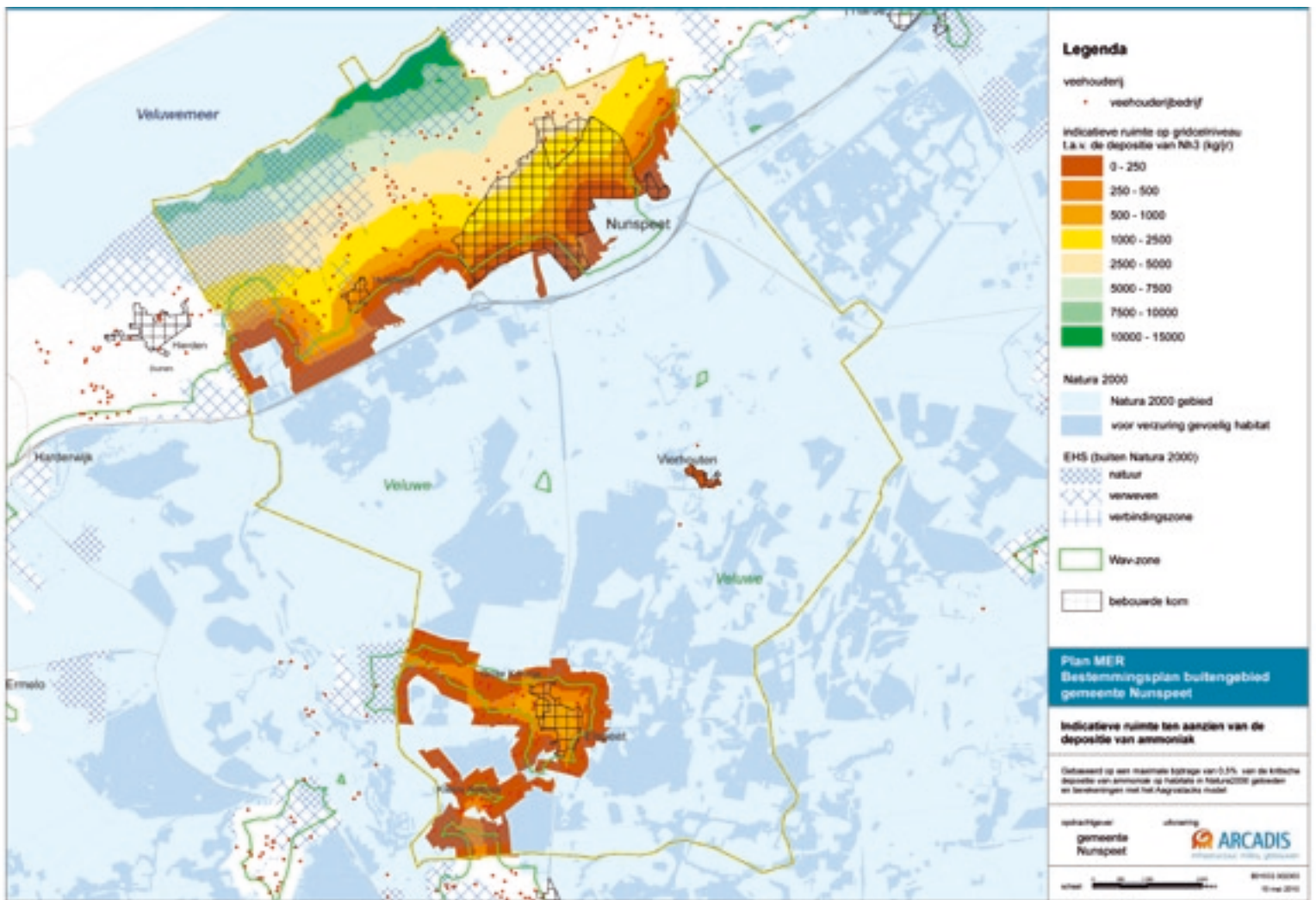
milieugebruiksruimte, toegesneden op de wettelijke criteria en het schaal- en detailniveau van het plan. Waar het gaat om ontwikkelingsmogelijkheden voor veehouderij, zijn de belangrijkste wettelijke criteria voor de milieugebruiksruimte de (on)mogelijkheden voor:

- de ammoniakbelasting op Natura 2000-gebieden;
- de geurbelasting op geurgevoelige objecten;
- de concentraties aan fijn stof.

De milieuruimte wordt in beeld gebracht door normen en doelstellingen van maximale belasting te koppelen aan bijvoorbeeld de woningen en natuurgebieden in en om het plangebied. Vervolgens wordt de milieuruimte in het plangebied vertaald naar de maximaal vergunbare emissies.

DE AUTEURS

Drs. Henk Ullibroeck (06-27061621, henk.ullenbroeck@arcadis.nl) is adviseur Milieu en Ruimte, ing. Leo Lamers (06-27060477, leo.lamers@arcadis.nl) is adviseur Landbouw en ing. Paul Hartskeerl (06-27060776, paul.hartskeerl@arcadis.nl) is projectleider en adviseur Milieueffectenstudies, alle drie bij ARCADIS Nederland.

Figuur 1. Indicatieve milieuruimte aan ammoniakdepositie op Natura 2000-gebieden als een maximale bijdrage van een 0,5% van de kritische depositie is toegestaan door de provincie Gelderland. Het plangebied betreft het buitengebied van de gemeente Nunspeet.

Door de bestaande emissies van geur, ammoniak en fijn stof te inventariseren, wordt de feitelijke milieubelasting in kaart gebracht. Door de milieuruimte te combineren met de feitelijke milieubelasting en de verwachte trendmatige ontwikkelingen in de sector, zijn de opgaven tot het verminderen van de milieubelasting en de risico's op een ongewenste toename van de milieubelasting ruimtelijk te lokaliseren.

Diverse figuren op deze pagina's laten zien hoe de belasting en de gebruiksruimte voor deze criteria in beeld zijn te brengen. Een belangrijk hulpmiddel daarbij is het bepalen van de ligging, aard, omvang en emissies van bestaande veehouderijbedrijven zoals vastgelegd in de milieuvergunningen.

Formuleren van alternatieven

Vanuit het beleid en wet- en regelgeving zijn diverse opties denkbaar. Een gemeente kan in haar bestemmingsplan bijvoorbeeld ontwikkellocaties aanwijzen voor de intensieve veehouderij in het verwevingsgebied. Ook voor de grondgebonden landbouw kan de gemeente de grondgebondenheid nader definiëren of zoneren. In het plan-MER kunnen de gevolgen van deze ontwikkelingsscenario's worden verkend. Deze scenario's moeten echter wel passen binnen de hiervoor beschreven gebruiksruimte.

Alternatieven moeten realistisch zijn in de te verwachten ontwikkeling binnen de sector, de omvang van individuele bedrijven en de totale om-

vang van de veehouderij in een plangebied. Daarnaast moeten de alternatieven rekening houden met de bestaande en gewenste ruimtelijke en milieukundige kwaliteit van het plangebied. Dat kan leiden tot alternatieven met een verschillende omvang aan bedrijven of ruimtelijke spreiding van veehouderijbedrijven.

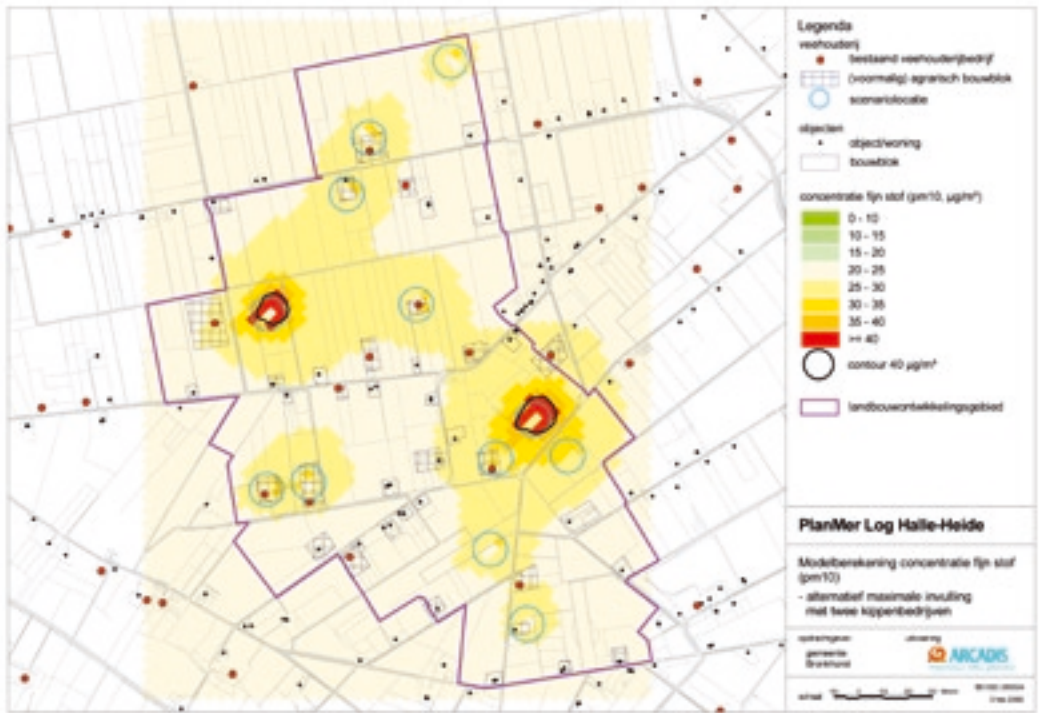
In het recente verleden was de milieuruimte voor geur en ammoniak leidend voor de ontwikkelingsmogelijkheden. Door de technische mogelijkheden om binnen een gegeven milieuruimte als bedrijf te groeien, worden de ontwikkelingsmogelijkheden van de intensieve veehouderij steeds vaker en indringender op het bord van de gemeenteraad gelegd. Zolang de stalemissies maar niet toenemen, mag een bedrijf groeien en kan of wil de gemeente een verzoek voor een ruimere bouwkaavel niet weigeren. Een strenge handhaving van de milieuregels is hierbij wel van belang. Een alternatief is het ruimtelijk zoneren van de ontwikkelingsmogelijkheden van landbouwactiviteiten. Concentreren of spreiden? Wel of niet verweven met andere functies zoals verkeer, landschap, natuur en wonen?

Volksgezondheid als criterium

Daarnaast speelt het aspect gezondheid een steeds grotere rol. Het beoordelen van de effecten op de volksgezondheid was tot nu toe geen standaard onderdeel van een plan-MER, maar door de gevolgen van ziekten als de Q-koorts en de maatschappelijke onrust hierover, is ook gezondheid een

24 **Figuur 2.** Het kaartbeeld geeft de indicatieve milieuruimte voor geurhinder bij 3 'odeur units' per m³ lucht binnen de bebouwde kom en 14 'odeur units' per m³ lucht buiten de bebouwde kom. Met dit inzicht wordt duidelijk waar, op grond van de Wet geurhinder veehouderij, nog ruimte zit voor extra geuremissie door veehouderijen in de landbouwontwikkelingsgebieden van de gemeente Boekel.

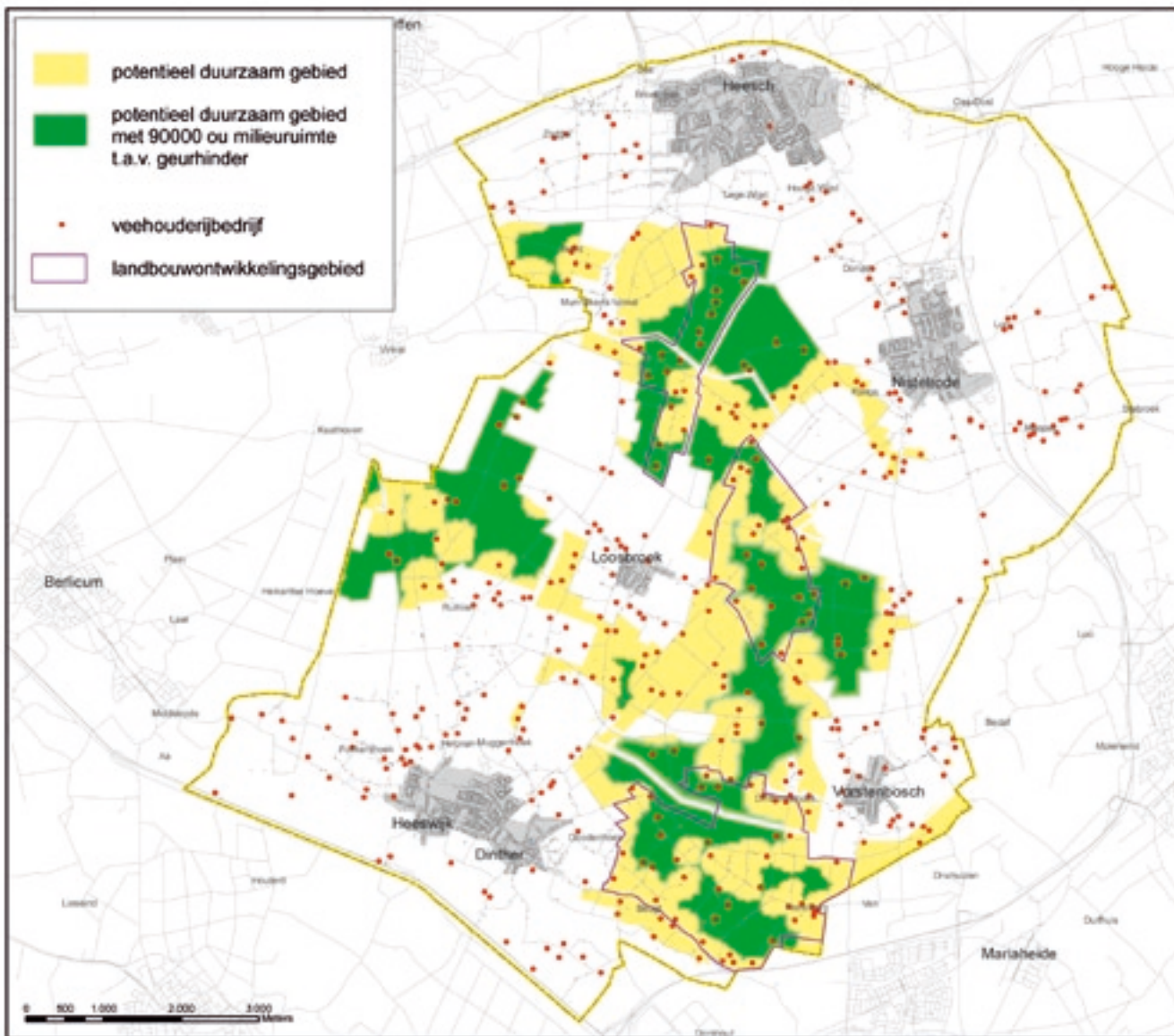
TOETS 07 10

Figuur 3. Het kaartbeeld geeft de concentratie aan fijn stof (PM10) weer in het landbouwontwikkelingsgebied Halle Heide (gemeente Bronckhorst), veroorzaakt door twaalf grootschalige intensieve veehouderijbedrijven (de scenariolocaties) waarvan tien met varkens en twee met pluimvee. De twee pluimveebedrijven (100.000 legkippen) overschrijden in de directe omgeving van de bouwkaavel de wettelijke norm van 40µg/m³.

belangrijk onderwerp van discussie geworden. In het plan-MER is het aspect volksgezondheid te behandelen door bijvoorbeeld een relatie te leggen met de geurbelasting, fijnstofconcentraties en de kans op gezondheidsrisico's. Daarnaast zijn de infectieziekten die van dieren op mensen overdraagbaar zijn een belangrijke reden voor zorg. Deze overdracht kan plaatsvinden via direct diercontact, de lucht, mest en via voedingsmiddelen van dierlijke oorsprong. De milieueffectbeoordeling in een plan-MER is echter lastig. Er is immers een grote kennisleemte over het ontstaan en de verspreiding van deze ziekten en er zijn geen goed onderbouwde normen zoals minimumafstanden waarmee risico's in beeld worden gebracht. Maar: voldoende afstand tussen intensieve veehouderijen en bewoners van kernen en woningen in het buitengebied en afstanden tussen grotere intensieve veehouderijen onderling, geven wel degelijk houvast om ook vanuit een plan-MER te informeren.

Draagvlak en besluitvorming

Binnen de mogelijkheden van wet- en regelgeving bepalen de gemeenten uiteindelijk in hun bestemmingsplan buitengebied de mogelijkheden voor nieuwvestiging en uitbreiding van intensieve veehouderijen. Door de grote maatschappelijke weerstand (discussie over megastallen) beperken steeds meer gemeenten de mogelijkheden voor nieuwvestiging van intensieve veehouderijen in landbouwontwikkelingsgebieden. Ook is de ruimte voor uitbreiding van bouwblokken steeds meer onderwerp van discussie. Enkele gemeenten beperken de bouwblokken voor intensieve veehouderij tot één of anderhalve hectare en bovendien met slechts één bouwlaag, zodat stallen met meerdere verdiepingen (varkensflats, megastallen) niet mogelijk zijn. Daarmee zijn bedrijfslocaties van duizenden maar niet van tienduizenden varkens moge-

Figuur 4. Het potentieel aan duurzaam gebied in de gemeente Bernheze.

lijk. Een ander voorbeeld van maatschappelijke druk is dat naar aanleiding van een burgerinitiatief de provincie Noord-Brabant recentelijk besloot tot een onmiddellijke bouwstop voor de intensieve veehouderij.

Nu is het al wel zo dat veel veebedrijven al meerdere locaties omvatten en dat verschijnsel zal met deze maximering van de locatieomvang nog wel toenemen. Het beperken van mogelijkheden in landbouwontwikkelingsgebieden zal de verplaatsing van bedrijven die nu nabij de kernen of natuurgebieden liggen, nog moeilijker maken. De vraag is dan wat wenselijker is: een relatief groot aantal kleinere bedrijflocaties, ook op minder duurzame locaties, of een relatief klein aantal grotere bedrijfslocaties, zoveel mogelijk op duurzame locaties.

De lokale politieke meerderheid kiest steeds vaker voor het grotere aantal 'kleine' bedrijfslocaties, mede ingegeven door weerstand tegen het houden van dieren op industriële schaal. Het gevaar hierbij is dat de ge-

wenste afwaartse beweging van de intensieve veehouderij, en de daaraan verbonden per saldo positieve milieueffecten, verder onder druk komt te staan.

Meer dan een 'moetje'

Het plan-MER kan en moet een transparante en objectieve bijdrage leveren aan het voeren van deze lastige discussie. Gelukkig zien wij steeds minder vaak dat gemeenten een MER beschouwen als iets dat ook nog even gedaan moet worden als het plan bijna klaar is en als er al vergaand gecommuniceerd is met de omgeving. Met een tijdige en volwaardige koppeling aan het planproces kan het MER bijdragen aan duurzame ontwikkelingsmogelijkheden voor de veehouderij. Voor de opstellers van het plan-MER is daarbij de uitdaging om een toegankelijk document te maken dat is toegesneden op de dilemma's waarvoor de politiek wordt gesteld. ■